

*До разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.725.090 у Львівському державному
університеті внутрішніх справ
вул. Городоцька, 26, м. Львів, 79007*

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Сабанюка Тараса Ростиславовича
«Організація взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час
виявлення та розслідування умисних вбивств», подану на здобуття ступеня
доктора філософії з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

Відгук підготовлено за результатами вивчення тексту рукопису Т. Р. Сабанюка та опублікованих за темою дисертації наукових праць. Повний обсяг дисертації становить 233 сторінки, з них основного тексту – 176 сторінок.

Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами, грантами. Протидія кримінальним правопорушенням в нашій державі залишається одним із пріоритетних і водночас складних завдань, що стоїть перед правоохоронними органами. На цьому аспекті акцентує увагу й здобувач, справедливо вказуючи, що «потреба в максимальній концентрації зусиль у вирішенні цих завдань обумовлена обмеженістю часових проміжків, які є в розпорядженні оперативних підрозділів, слідчого для пошуку та фіксування відомостей про обставини події цих злочинів, різноманітних їх джерел. Відбувається це у взаємодії між слідчим, оперативним підрозділами» (с. 23 дисертації). Дійсно, вирішення цього завдання є можливим лише за умови спільної та злагодженої роботи правоохоронних органів, першочерговою функцією яких є запобігання кримінальним правопорушенням, їх виявлення, розкриття та розслідування, зокрема й умисних вбивств. Отже, чітка й ефективна організація взаємодії під час виявлення та розслідування умисних вбивств безпосередньо спрямована на вирішення завдань кримінального провадження (ст. 2 КПК України). Взаємодія слідчого з працівниками оперативних підрозділів, які залучаються під час проведення досудового розслідування, завжди посідала важливе місце в їхній

діяльності. Утім, як на сторінках правової періодики, так і на дисертаційному рівні вказана діяльність не знайшла свого належного опрацювання, що, звісно, не дозволяє сформулювати уявлення про організацію взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств. І навіть попри намагання окремих науковців осмислити цю проблематику, низка питань і досі залишається об'єктом дискусій, що підтверджує актуальність та важливість обраної теми дослідження, яка має не лише важливе теоретико-правове значення, а й містить практичну складову.

Сформульована Т. Р. Сабанюком мета дослідження полягає в отриманні нових результатів щодо розуміння змісту та сутності організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення й розслідування умисних вбивств, а також формулюванні науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій для удосконалення відповідних положень нормативно-правових актів з питань взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами та практики їх застосування (с. 24 дисертації).

Для досягнення вказаної мети здобувачем на виконання було поставлено сім завдань, які безпосередньо корелюються з підрозділами дисертації.

Об'єкт і предмет дослідження визначені правильно, що відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України до такого виду наукових праць.

Дисертація виконана відповідно до Плану науково-дослідних робіт Львівського державного університету внутрішніх справ та наукової теми «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» (номер державної реєстрації 0121U113930), яка розробляється на факультеті № 1 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ. Тема дисертації затверджена рішенням Вченої ради Львівського державного університету внутрішніх справ (протокол № 4 від 4 листопада 2020 року).

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується:

по-перше, структурою роботи, яка в цілому відповідає визначеній меті дослідження, що дозволило дисертанту послідовно розглянути поставлені завдання;

по-друге, опрацюванням дисертантом доволі розгалуженої джерельної бази, яка складається з 157 найменувань, що свідчить про достатній рівень достовірності викладених наукових положень та висновків.

У роботі також використано практику Європейського суду з прав людини, Верховного Суду, матеріали вивчених оперативно-розшукових справ оперативних підрозділів ГУНП у Львівській та Рівненській областях (38 оперативно-розшукових справ), кримінальних проваджень, розглянутих місцевими судами Львівської, Рівненської, Волинської, Чернівецької, Київської, Луганської, Донецької, Дніпропетровської, Харківської, Одеської областей, м. Києва за 2014–2022 роки (112 кримінальних проваджень).

Імпонує й те, що автором проанкетовано та узагальнено результати опитування, у якому взяли участь 42 співробітники оперативних підрозділів, 45 співробітників слідчих підрозділів Національної поліції, 5 керівників оперативних підрозділів, 9 керівників слідчих підрозділів, а також використано особистий понад двадцятирічний досвід роботи на посадах у оперативних підрозділах Національної поліції та керівних посадах в територіальних підрозділах Національної поліції;

по-третє, обраною методологією дослідження, яка ґрунтується на діалектичному методі, що сприяло дослідженню взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств як окремого компонента загального явища взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом у оперативно-розшукових справах та в кримінальному провадженні. Водночас автором також використано комплекс загальнофілософських, загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, що обирались та застосовувались з урахуванням особливостей предмета, мети і завдань дисертаційного дослідження.

Окреслене дає змогу вказати на те, що отримані результати є достовірними, повними та аргументованими.

Наукова новизна отриманих результатів. Оцінюючи новизну отриманих результатів, слід зауважити, що в межах наукового пошуку дисертантом *вперше*: а) розкрито поняття організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами як системи рішень та дій, що реалізуються керівниками слідчого та оперативного підрозділів, правоохоронних органів, прокурором як процесуальним керівником, слідчим, працівником оперативного підрозділу в межах їхніх повноважень і компетенції та спрямовані на забезпечення ефективності спільного вирішення завдань щодо встановлення обставин події кримінального правопорушення та кримінального переслідування винних у його вчиненні; б) визначено систему принципів організації взаємодії між слідчим та оперативним підрозділом, до якої належать законність, спільна мета, компетентність, єдиноначальність та колегіальність, системність, плановість; в) запропоновано запровадити в науковий обіг категорію «модель взаємодії при виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень» як сформовану положеннями нормативно-правових актів та науково обґрунтованими методичними рекомендаціями універсальну структуру діяльності суб'єктів організації взаємодії, що виступає як основа для забезпечення практики взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень. Крім того, визначені та описані моделі стратегічного й тактичного рівнів організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час виявлення в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства та організації взаємодії слідчого та оперативного підрозділу в типових слідчих ситуаціях досудового розслідування умисного вбивства (с. 27–28 дисертації).

На позитивну оцінку також заслуговує спроба дисертанта вдосконалити наявні теоретичні положення (с. 28 дисертації), а саме:

– уявлення про взаємодію слідчого з оперативними підрозділами під час виявлення та досудового розслідування кримінальних правопорушень як засновану на законі діяльність слідчого/слідчих, співробітника/співробітників оперативного підрозділу/оперативних підрозділів, прокурора як процесуального керівника, їхніх керівників з реалізації дій, спрямованих на швидке, повне та неупереджене розкриття, розслідування кримінального правопорушення, притягнення до відповідальності винних осіб та вирішення інших завдань кримінального провадження;

– погляди щодо впливу на організацію реагування слідчо-оперативними групами на факти виявлення трупів з ознаками насильницької смерті та їх подальше розслідування положень кримінального закону, якими визначені різновиди умисних вбивств, у взаємозв'язку з нормативними приписами кримінального процесуального закону щодо їх підслідності різним органам досудового розслідування та обсягами первинних даних про обставини таких подій у заявах, повідомленнях про них.

Крім того, у роботі *набули подальшого розвитку*:

а) погляди на структурні компоненти організації взаємодії: суб'єктів (керівники підрозділу кримінальної поліції, слідчого підрозділу територіального підрозділу Національної поліції, керівники кримінальної поліції, слідчого управління на рівні регіонального управління Національної поліції, керівники регіонального управління Національної поліції, керівники кримінальної поліції та органу досудового розслідування на рівні керівництва Національної поліції, співробітник оперативного підрозділу, у провадженні якого перебуває оперативно-розшукова справа, слідчий, котрий здійснює досудове розслідування злочину, прокурор як процесуальний керівник), завдання (організація якісної роботи слідчих та оперативних підрозділів щодо припинення фактів готування, замаху на вчинення умисних вбивств та досудового розслідування умисних вбивств), засоби (управлінські, процесуальні рішення та дії) та умови організації взаємодії (нормативно-правова регламентація, матеріально-технічне, кадрове забезпечення,

оперативно-розшукові, слідчі ситуації, що виникають в організації взаємодії при виявленні та розслідуванні умисного вбивства);

б) уявлення про координаційні та оперативні наради як засоби забезпечення вироблення практики організації процесів взаємодії, визначення та розв'язання проблемних питань, які виникають при виявленні та розслідуванні умисних вбивств;

в) уявлення щодо використання планування як засобу управління взаємодією між слідчим та оперативним підрозділом у кримінальному провадженні на початковому та подальшому етапах розслідування умисних вбивств;

г) положення щодо організації та проведення під час розслідування умисних вбивств тактичних операцій з припинення замаху на вчинення умисного вбивства та затримання підозрюваного, встановлення особи невідомого трупа, перевірки алібі підозрюваного, подолання протидії розслідуванню, забезпечення безпеки учасників кримінального провадження, розшуку підозрюваного;

д) положення, спрямовані на оптимізацію нормативно-правової регламентації організації взаємодії під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, шляхом формулювання пропозицій щодо:

– доповнення ст. 41 КПК України нормою, яка передбачає можливість слідчого доручати оперативному підрозділу здійснити розшукові дії для пошуку джерел даних, осіб, місцезнаходження матеріальних об'єктів, які мають значення для кримінального провадження;

– доповнення положень Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої наказом МВС України від 7 липня 2017 року № 575, а саме в п. 3 розд. III – щодо обов'язкового розгляду матеріалів ОРС під час оперативної наради за участі керівників оперативного підрозділу, органу досудового розслідування та працівників, які брали участь у їх підготовці, для

визначення повноти зібраних матеріалів та наявності підстав для реєстрації в Єдиному реєстрі досудових розслідувань, у п. 1 розд. V – щодо визначення вимог до змісту планів розслідування слідчо-оперативної групи як на початковому, так і на наступних його етапах, у п. 4 розд. VII – у частині визначення вимог щодо здійснення контролю з боку керівника за плануванням розслідування у всіх кримінальних провадженнях щодо злочинів, які викликали значний суспільний резонанс і в яких створена слідчо-оперативна група (див. Додаток А дисертації);

– врегулювання на рівні відповідного міжвідомчого (МВС, СБУ, ДБР, БЕБ, НАБУ) нормативно-правового акта з питань створення та організації роботи міжвідомчих слідчо-оперативних груп у кримінальних провадженнях не лише щодо умисного заподіяння смерті іншій особі, які передаються від одного органу досудового розслідування до іншого, з метою забезпечення стабільності та інтенсивності роботи в таких кримінальних провадженнях.

Наведені наукові положення не є вичерпними, адже дисертація містить й інші цікаві та аргументовані висновки, пропозиції і рекомендації, які здебільшого є обґрунтованими, мають системний, комплексний характер і містять наукову новизну.

Отже, можна стверджувати, що в дисертаційному дослідженні Т. Р. Сабанюка наявні елементи наукової новизни, що є характерним для рівня роботи на здобуття ступеня «доктор філософії».

Зміст та оформлення дисертації. Аналіз структури дисертації свідчить, що рецензована наукова праця логічно пов'язана з визначеними автором метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження та передбачає висвітлення тих питань, які безпосередньо стосуються обраної теми.

Анотація відповідає змісту дисертації та належною мірою відображає її основні положення.

Розділ 1 «Теоретичні та прикладні засади взаємодії під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень та її організація» охоплює вивчення таких питань: а) теоретичні уявлення про взаємодію слідчого з

оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень; б) поняття, сутність та принципи організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень; в) суб'єкти організації взаємодії слідчого з оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування кримінальних правопорушень та нормативно-правова регламентація їхніх повноважень.

У Розділі 2 «Типові моделі організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час виявлення та розслідування умисних вбивств» здобувач розглядає такі аспекти: а) чинники, що впливають на організацію взаємодії слідчого та оперативних підрозділів для з'ясування обставин вчинення умисного вбивства; б) моделі організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час виявлення в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства (різновиди моделей взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час виявлення в результаті здійснення оперативно-розшукової діяльності готування до вчинення, вчинення умисного вбивства; особливості організації взаємодії слідчого та оперативного підрозділу в типових оперативно-розшукових ситуаціях під час виявлення готування до вчинення, вчинення умисного вбивства); в) моделі організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час досудового розслідування умисних вбивств (різновиди моделей організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час досудового розслідування умисних вбивств; особливості організації взаємодії слідчого та оперативного підрозділу у типових слідчих ситуаціях досудового розслідування умисного вбивства).

У загальних висновках, що завершують основний текст дисертації, дисертант підсумовує проведену роботу та формулює ключові результати проведеного дослідження у вигляді висновків і пропозицій (с. 191–198 дисертації).

Додатки містять: проєкт змін до нормативно-правових актів щодо оптимізації нормативно-правової регламентації взаємодії між слідчим та

оперативними підрозділами при виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень; відображення результатів проведеного автором анкетування; акти впровадження результатів дисертації.

Дисертація виконана українською мовою, стиль викладу матеріалу – науковий.

Практичне значення отриманих результатів. Сформульовані в дослідженні теоретичні положення, пропозиції та рекомендації можуть бути використані: а) у науково-дослідній сфері – для подальших досліджень проблем організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування інших різновидів кримінальних правопорушень; б) у законотворчій діяльності – під час удосконалення норм законодавства, що регулює оперативно-розшукову діяльність, та кримінального процесуального законодавства; в) у правозастосовній діяльності – під час оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування фактів умисних вбивств; г) в освітньому процесі – при викладанні основ оперативно-розшукової діяльності, кримінального процесу та криміналістики.

Відповідні акти впровадження результатів дисертації містяться в роботі у вигляді додатків (с. 227–230 дисертації).

Повнота викладу основних результатів дисертації. Наукові положення та висновки, сформульовані за результатами проведеного дослідження, опубліковані в трьох наукових статтях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б», а також у трьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Текстових запозичень без посилання на джерела та інших порушень академічної доброчесності офіційним опонентом не виявлено.

Зауваження та/або дискусійні питання щодо положень дисертації. Позитивно оцінюючи представлену наукову працю, необхідно акцентувати увагу на деяких положеннях, які, на погляд офіційного опонента, мають дещо дискусійний характер та щодо яких можна висловити певні зауваження.

1. Як було вже зазначено вище, загалом структура роботи відповідає визначеній меті дослідження, що дозволило дисертанту послідовно розглянути поставлені завдання. При цьому вбачається, що доречніше було б, щоб робота складалася з трьох розділів, де розділ 2 безпосередньо був би присвячений організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час виявлення умисних вбивств, а в розділ 3 розкрив би питання організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час розслідування умисних вбивств. Доцільність такого розподілу організації взаємодії зумовлена певними особливостями як під час виявлення, так і в процесі розслідування умисних вбивств. Насамперед це стосується діяльній спрямованості організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів, адже питання щодо виявлення кримінальних правопорушень, зокрема й умисних вбивств, безпосередньо не врегульовані положеннями КПК України, тому цей процес має позапроцесуальний характер. Окреслене свідчить про доцільність розгляду організації взаємодії слідчого та оперативних підрозділів під час виявлення й розслідування умисних вбивств у двох окремих розділах.

2. У тексті дослідження автор вживає таке словосполучення, як «вітчизняне оперативно-розшукове законодавство» (с. 24, 25, 31 дисертації). На думку офіційного опонента, коректніше було б вести мову про норми вітчизняного законодавства, що регулюють оперативно-розшукову діяльність.

3. Здобувачем визначається, що спільна діяльність слідчого та оперативних підрозділів за функціоналом складається з двох компонентів, зокрема це виявлення кримінального правопорушення та проведення досудового розслідування. Складниками в обох компонентах є: 1) організація взаємодії та 2) реалізація взаємоузгоджених заходів. На переконання автора, ці складники взаємопов'язані між собою, проте організація взаємодії домінує в системі взаємодії як діяльності. У такій констатації вбачається певна дуалістичність погляду автора, у зв'язку із чим потребує деталізації думка щодо домінації організації взаємодії в системі взаємодії як діяльності.

4. У рубриці «набули подальшого розвитку» автором сформульовано пропозицію щодо доповнення ст. 41 КПК України нормою, яка б передбачала можливість слідчого доручати оперативному підрозділу провести розшукові дії для пошуку джерел даних, осіб, місцезнаходження матеріальних об'єктів, які мають значення для кримінального провадження. Виходячи з аналізу тексту обґрунтування такої позиції (с. 184–185 дисертації), вбачаємо, що до розшукових дій автор відносить встановлення свідків-очевидців, особи трупа, місцезнаходження матеріальних об'єктів, що мають значення речових доказів у кримінальному провадженні, підшукування осіб, яких можна буде залучити до конфіденційного співробітництва під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Далі автор цілком слушно зауважує, що норми ст. 41 КПК України не можуть бути застосовані як легітимне обґрунтування надання доручень на здійснення таких розшукових дій, адже у вказаній статті йдеться про надання доручень на проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, законодавче тлумачення яких закріплено положеннями ч. 1 ст. 223 та ч. 1 ст. 246 КПК України. Задля уникнення такої прогалини автор саме й пропонує відповідну редакцію абз. 2 ч. 1 ст. 41 КПК України.

Підтримуючи певною мірою з практичної точки позицію дисертанта щодо необхідності усунення описаної законодавчої прогалини, висловимо такі міркування.

По-перше, введення до КПК України терміна «розшукові дії» вимагає його законодавчого тлумачення, закріплення переліку таких дій, порядку їх проведення, фіксування тощо. Водночас автором таких законодавчих змін не запропоновано.

По-друге, навіть якщо будуть внесені запропоновані до ч. 1 ст. 41 КПК України зміни, то постає питання: а чи зможе працівник оперативного підрозділу затримати особу в разі встановлення її місцезнаходження? Вочевидь вбачається, що ні, адже затримати особу працівник оперативного підрозділу може лише в разі здійснення розшуку підозрюваного на підставі відповідного

доручення, при цьому маючи ухвалу слідчого судді, суду про дозвіл на затримання з метою приводу.

З огляду на викладене вище під час публічного захисту хотілося б почути додаткову аргументацію автора про необхідність внесення до ч. 1 ст. 41 КПК України пропонованих змін.

5. На сторінках 152, 197, 219 дисертації здобувачем обґрунтовується позиція про необхідність внесення змін до п. 4 розд. VII Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні, затвердженої наказом МВС України від 7 липня 2017 року № 575. Зокрема, пропонується, щоб керівник територіального органу, підрозділу поліції на першочерговому етапі кримінального провадження був зобов'язаний невідкладно організувати складення узгодженого плану слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях, у яких створено слідчо-оперативні групи.

Слід зауважити, що сьогодні згідно з нормами п. 4 розд. VII вказаної Інструкції зазначений обов'язок стосується кримінальних проваджень, у яких не встановлено осіб, що вчинили кримінальні правопорушення.

У контексті пропонованих автором змін хотілося б почути роз'яснення щодо того, які саме слідчо-оперативні групи здобувач має на увазі. Означене зумовлено тим, що, наприклад, слідчо-оперативні групи ГУНП створюється наказом начальника ГУНП, погодженим з начальником слідчого управління ГУНП, а контроль за її роботою покладається на слідче управління ГУНП. Тому постає питання: чи буде керівник територіального органу, підрозділу поліції зобов'язаний організувати складання узгодженого плану слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій?

Висловлені зауваження є особистими міркування офіційного опонента, тому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Т. Р. Сабанюка, оскільки вони здебільшого мають дискусійний характер, а здійснений науковий пошук заслуговує на підтримку.

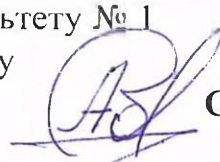
ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційне дослідження Сабанюка Тараса Ростиславовича «Організація взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, що містить нові науково обґрунтовані результати, які в сукупності вирішують конкретне наукове завдання, що полягає в отриманні нових результатів щодо розуміння змісту та сутності організації взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час виявлення та розслідування умисних вбивств, а також формулювання науково обґрунтованих пропозицій і рекомендацій для удосконалення відповідних положень нормативно-правових актів та практики їх застосування.

Робота відповідає вимогам пунктів 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Сабанюк Тарас Ростиславович – за результатами публічного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу
та організації досудового слідства факультету № 1
Харківського національного університету
внутрішніх справ

Сергій АБЛАМСЬКИЙ

Сідніс заєвздуо
Агаральник Вкз
ХМУВС
підполковник почесно

В. Безусий